

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry

www.tukiliitto.fi

Kehitysvammaisten Tukiliitto

Vammaisoikeuden webinaari 16.4.2024
Vammaispalveluprosessi ja asiakkaan oikeudet

Juristit Tanja Salisma ja Saara Kokko,
Vammaispalvelujen asiantuntija (HTM) Anne Saarinen

Tukiliiton oikeuksienvalvonta

- Valtakunnallinen vaikuttamis- ja verkostotyö
- Lakineuvonta puhelimitse
040 177 3 771
ma klo 10-14, ti-to klo 12-15
- Lakineuvonta sähköpostilla
lakineuvonta@tukiliitto.fi
- <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/>
- [Oikeuksienvalvonnan ajankohtaiset](#)

Oikeusturvan pohja kansainvälisissä ihmisoikeuksissa

- YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 14 art.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 6 art.
- Ko. sopimusartiklat turvaavat oikeuden mm. oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa ja kohtuullisen ajan kuluessa, oikeuden tulla kuulluksi ja käyttää avustajaa sekä oikeuden menettelyn yksinkertaisuuteen.
- KP-sopimus ja EIS asettavat yleisesti vaatimuksia Suomen oikeusturvajärjestelmän toimivuudelle ja kehittämiselle ja ovat oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n pohjana.

YK:n vammaisyleissopimus

- 13 artikla Oikeussuojan saavutettavuus
 - 1. Sopimuspuolet varmistavat vammaisille henkilöille oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden yhdenvertaisesti muiden kanssa, muun muassa järjestämällä menettelyllisiä ja ikään perustuvia mukautuksia, helpottaakseen heidän tehokasta suoraa ja välillistä osallistumistaan, myös todistajina, kaikkiin oikeudellisiin menettelyihin, tutkintavaihe ja muut valmisteluvaiheet mukaan lukien.
 - 2. Osana oikeussuojan tehokkaan saavutettavuuden varmistamista vammaisille henkilöille sopimuspuolet edistävät lainkäytön alalla työskentelevien, kuten poliisin ja vankilahenkilöstön, asianmukaista koulutusta.
- 5 artikla Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
 - 1. Sopimuspuolet tunnustavat, että kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä ja lain mukaan ja ovat oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin.
- 12 artikla Yhdenvertaisuus lain edessä
 - 1. Sopimuspuolet vahvistavat, että vammaisilla henkilöillä on oikeus tulla tunnustetuiksi henkilöiksi lain edessä kaikkialla.
 - 2. Sopimuspuolet tunnustavat, että vammaiset henkilöt ovat oikeudellisesti kelpoisia yhdenvertaisesti muiden kanssa kaikilla elämänaloilla.
 - 3. Sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet järjestääkseen vammaisten henkilöiden saataville tuen, jota he mahdollisesti tarvitsevat oikeudellista kelpoisuuttaan käyttäessään.
- 7 artikla Vammaiset lapset
 - 3. Sopimuspuolet varmistavat, että vammaisilla lapsilla on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa heihin vaikuttavissa asioissa ja että heidän näkemyksilleen annetaan asianmukainen painoarvo heidän ikänsä ja kypsyytensä mukaisesti, yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa, ja että heillä on oikeus saada vammaisuutensa ja ikänsä mukaista apua tämän oikeuden toteuttamiseksi.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS)

- 12 artikla
 - 1. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
 - 2. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Suomen perustuslaki

■ PL 21 § Oikeusturva

- Jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.
- Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Oikeusturva perustuslaissa (21.1 §)

- Ko. säännös turvaa oikeuden asianmukaiseen viranomaiskäsitteelyyn: lähtökohtana on yksilön oikeus omasta aloitteestaan saada asiansa käsitellyksi lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Käsitteelyn on lisäksi aina tapahduttava asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä.
- Asianmukainen viranomaismenettely on tarkoittanut vakiintuneesti myös sitä, että yksityisillä on oikeus saada myös tekemiinsä hakemuksiin, aloitteisiin ja muihin asian vireillepanoa tarkoittaviin toimiin viranomaisen vastaus, yleensä perusteltu päätös.
- Viivytyksen välttäminen kuuluu moitteettoman menettelyn perusedellytyksiin, koska mikäli viranomainen viivyttää asian ratkaisua, ei synny edes päätöstä, jonka lainmukaisuus voitaisiin saattaa tutkittavaksi.

Oikeusturva perustuslaissa (21.2 §)

- Hyvään hallintoon kuuluvat ko. säännöksen mukaan ensinnäkin käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi ja saada perusteltu päätös sekä oikeus hakea muutosta.
- Nämä ja muut hyvän hallinnon takeet, joita ovat esimerkiksi hallinnon palveluperiaate, virkatoiminnan puolueettomuus ja asian käsittelyn objektiivisuus, turvataan lailla.
 - Hallintolaki 2 luku
- Perustuslaki listaa oikeusturvan peruseriaatteet, joiden ohella oikeusturvan toteutumisen kannalta on kiinnitettävä erityistä huomiota tuomioistuinten ja muiden viranomaisten toimintaa ja menettelyä koskevaan sääntelyyn.

Sosiaalihuollon periaatteita (1/2)

- **Sosiaalihuollon asiakaslaki 4 § Oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun:**
 - Asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.
 - Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa.
 - Sosiaalihuollon asiakkaan oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä hänen oikeudestaan tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilain (423/2003) 10, 18 ja 20 §:ssä. Hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää sosiaalihuoltoa suomen ja ruotsin kielellä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 5 §:ssä.
- **Sosiaalihuoltolaki (1301/2014, SHL) 30 § Keskeiset periaatteet:**
 - Asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan eikä hänen ihmisarvoaan loukata.
 - Sosiaalihuoltoa koskevia päätöksiä ja ratkaisuja tehtäessä ja sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan etu siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään.
 - Sosiaalihuoltoa on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että avio- ja avopuolisoilla sekä muilla perheenjäsenillä on mahdollisuus asua yhdessä.
 - Asiakkaiden käytössä olevien sosiaalipalvelujen toimitilojen on tuettava asiakkaiden sosiaalista vuorovaikutusta. Toimitilojen suunnittelussa ja käytössä on huomioitava asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja edellytykset, esteettömyys ja yksityisyyden suoja.

Sosiaalihuollon periaatteita (2/2)

- Sosiaalihuollon asiakaslaki 8 § Itsemääräämisoikeus ja osallistuminen:
 - Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon asiakkaan toivomukset ja mielipide ja muutoinkin kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan.
 - Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sama koskee hänen sosiaalihuoltoonsa liittyviä muita toimenpiteitä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.
 - Asiakkaan kuulemisesta ennen häntä koskevan päätöksen tekemistä säädetään hallintolaissa. (30.12.2003/1361)
 - Asiakkaan tahdosta riippumattomista toimenpiteistä sekä asiakkaan hoitoon tai huoltoon liittyvistä pakotteista ja rajoituksista sekä niitä koskevasta päätöksentekomenettelystä sosiaalihuollossa on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.
- Sosiaalihuollon asiakaslaki 9 § Itsemääräämisoikeus erityistilanteissa:
 - Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa.

Katsaus hallintolakiin

- Hallintolaissa säädetään tarkemmin hallintomenettelyistä (mm. asianosaisasemasta ja puhevallan käyttämisestä, asian vireilletulosta, selvittämisestä, asianosaisen kuulemisesta ja päätöksenteosta, oikaisuvaatimus-, virheenkorjaus- ja hallintokantelumenettelyistä ja päätöksen tiedoksiannosta) sekä hyvän hallinnon perusteista (hallinnon oikeusperiaatteet eli yhdenvertaisuus, tarkoitussidonnaisuus, puolueettomuus, suhteellisuus ja luottamuksensuoja, palveluperiaatteesta, neuvontavelvollisuudesta, hyvän kielenkäytön vaatimuksesta ja viranomaisten yhteistyöstä).
- Viranomaisella on velvollisuus mm.:
 - antaa asian hoitamiseen liittyvää menettelyllistä neuvontaa
 - vastata asiallisiin kysymyksiin ja tiedusteluihin, ml. antaa tieto siitä, kuka kysyjän asiaa viranomaisessa hoitaa, sekä velvollisuus pyynnöstä antaa käsittelyaika-arvio (HallintoL 23.2 §)

Yhdenvertaisuuslaki

- 15 § Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi
 - Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa käyttää viranomaisen palveluita sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. (15.1 §)

Lapset asiakasryhmänä vammaispalveluprosessissa (1/2)

- LOS 12 art., CRPD 7 artikla
- Uusi vammaispalvelulaki 3.4 §: Vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen asiakasprosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota.
- Sosiaalihuollon asiakslaki 10 §:
 - Alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla.
 - Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu.
 - Jos alaikäisen henkilöä koskevassa yksittäisessä sosiaalihuollon asiassa on perusteltu syy olettaa, että huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, tulee hyvinvointialueen tehdä holhoustoimesta annetun lain 72 §:ssä tarkoitettu hakemus tai 91 §:ssä tarkoitettu ilmoitus edunvalvojan määräämiseksi alaikäiselle, jos se on tärkeää alaikäisen edun turvaamiseksi. Alaikäisen toivomukset ja mielipide asiassa on selvitettävä 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. (8.7.2022/603)

Lapset asiakasryhmänä vammaispalveluprosessissa (2/2)

- Sosiaalihuoltolaki 32 §:
 - Sosiaalihuollon tarvetta arvioitaessa, lasta ja nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä sekä sosiaalihuoltoa toteutettaessa lapsen ja nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Lapselle on turvattava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla mahdollisuus saada tietoa häntä koskevassa asiassa ja esittää siitä mielipiteensä ja toivomuksensa. Lapsen mielipide on selvitettävä hienovaraisesti sekä siten, että tästä ei aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsen mielipiteen selvittämisen tapa ja pääasiallinen sisältö on kirjattava lasta koskeviin asiakasasiakirjoihin.
 - Mielipiteen selvittämisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantaisivat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.
- Lapsen mielipiteen huomioimisesta erityissääntelyä myös uuden vammaispalvelulain mukaisesta lapsen asumisen tukea koskevassa päätöksenteossa ja lastensuojelulaissa.

Palveluprosessin keskeinen lainsäädäntö pähkinänkuoressa

- Hallintolaki (HL)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä
- Sosiaalihuoltolaki (SHL)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (AsiakasL)
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (VPL) / Uusi vammaispalvelulaki (675/2023)
- Kehitysvammalaki (KVL)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä
- Yhdenvertaisuuslaki
- Perustuslaki ja Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeudet (EIS, KP-sopimus, LOS, CRPD)
 - PL 22: Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.
 - Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen laintulkinta.

Vammaispalveluprosessin tavoitteena on vammaisen henkilön itsenäinen elämä

Vammaispalvelut: tarpeesta toteutukseen

Palveluihin hakeutumiseen liittyvä neuvonta ja ohjaus: hallintolaki ja sosiaalihuoltolaki

- Hallinnossa asioivan tulee saada asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voitava suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.
- Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.
- Asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä kieli. Huom. mahdollisuus oman kommunikaatiokeinoon käyttämiseen.
- Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa.
- Hyvinvointialueen asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta, erityisesti huomioitava lapset, nuoret ja erityistä tukea tarvitsevat. (SHL 6§)

Palveluihin hakeutuminen sosiaalihuoltolaissa ja laissa kehitysvammaisten erityishuollosta

- Sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun HVA:n sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeessa olevasta henkilöstä. (SHL 34 §)
- Yhteydenotto voidaan tulkita hakemukseksi. Yhteydenottaja voi olla asiakas itse, viranomainen, vanhempi, huoltaja, puoliso tai muu asiakkaan edustaja.
- Yhteydenotto voi tapahtua puhelimitse, se voi olla hakemus, lähete tai muu kirjallinen ilmoitus tai henkilökohtainen työntekijän tapaaminen.
<https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/asian-vireille-tuleminen-ja-hakemus#yhteydenotto>
- Mikäli ilmoitus palvelutarpeesta on tullut muulta taholta kuin asianosaiselta itseltään, kerrotaan hänelle yhteydenoton syy ja sisältö sekä yhteydenottajataho.
- Erityishuoltoon pyrkimistä koskeva aloite on tehtävä hyvinvointialueelle. Myös siihen on viranomaisella em. velvollisuus ohjata ja neuvoa.

Ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuollon tarpeesta

- Terveydenhuollon ammattihenkilön, sosiaalikuraattorin tai sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työ- ja elinkeinoviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen tai ulosottoviranomaisen velvollisuus: ohjata ilmeisen sosiaalihuollon tarpeessa oleva henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai suostumuksella otettava yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen. (SHL 35§)
- Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii: em. tahojen on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä. Myös muu henkilö voi tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Sosiaalihuollon asiakaslaki tukee neuvontaa ja tiedonsaantia (5 §)

- Sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan.
- Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen.
- Jos sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.
- Asiakkaan ja hänen edustajansa tietojenantovelvollisuus (12 §)
 - Asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa on annettava hyvinvointialueelle ne tiedot, joita tämä tarvitsee sosiaalihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa.
 - Asiakkaalle on annettava tieto siitä, mistä muualta ja mitä häntä koskevia tietoja voidaan suostumuksesta riippumatta hankkia. Asiakkaalle on varattava tilaisuus tutustua muualta hankittuihin tietoihin samoin kuin tilaisuus antaa asiassa tarpeellista selvitystä. Myös hallintolain säännös asianosaisen kuulemisesta!

Palvelutarpeen arviointi sosiaalihuoltolaissa (36 §) 1/3

- Kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi
- Oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Arvioinnin sisällöstä säädetään SHL 37 §:ssä.
- Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytyksiä. Aloitettava aina viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta, jos
 - 1) henkilö on yli 75-vuotias;
 - 2) henkilö saa vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ylintä hoitotukea;
 - 3) henkilö on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammaisen henkilö.
- Erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.
- Tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa.

Palvelutarpeen arviointi sosiaalihuoltolaissa (36 §) 2/3

- Aina yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa.
- **Selvitettävä** asiakkaan yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat **oikeudet ja velvollisuudet ja eri vaihtoehdot** palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset ja muut asiat, joilla on merkitystä asiakkaan asiassa. Selvitys on annettava siten, että **asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Huom. asiakkaan käyttämät kommunikaatiokeinot!**
- Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset.
- Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toivomuksensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa.

Palvelutarpeen arviointi sosiaalihuoltolaissa (36 §) 3/3

- Erityistä huomiota kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen.
- Läheisverkoston kartoittaminen (43 §): Selvitetään, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen ja tarvittaessa läheisten ja omaisten tuen tarve.
- Vammaisen henkilön palvelutarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vammaispalvelulakia.
- **Kuka tekee:** Palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnissa oltava virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.

Asiakassuunnitelma sosiaalihuoltolaissa

- Laaditaan palvelutarpeen arvion pohjalta
- Jätetään laatimatta vain, jos suunnitelma on ilmeisen tarpeeton
- Pääsääntöinen laatija on omatyöntekijä yhdessä asiakkaan kanssa
- Asiakkaan osallistuminen ja itsemääräämisoikeus keskeistä, huom. asiakkaan käyttämä kommunikaatiomenetelmä ja riittävä tuki osallistumiseen ja ymmärtämiseen.
- ”Tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida asiakkaan ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävät palvelut ja muut tukitoimet.” (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas)
- Kirjataan sekä asiakkaan että tarvittaessa hänen edustajansa esille tuoma tuen tarve ja tuen tarvetta selvittäneen ja suunnitelmaa laativan sosiaalihuollon ammattihenkilön/henkilöiden tekemä tuen tarpeen arvio.
- Arvio tuen tarpeisiin vastaavista palveluista ja tukitoimista
- Tieto asiakkaan ja vastuutyöntekijän tapaamisista jatkossa tulee kirjata
- Tavoitteet ja arvio tuen tarpeen jatkuvuudesta
- Tarkempi sisältö sosiaalihuoltolain 39 §

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, palvelusuunnitelma, 3 a §

- Ilman aiheetonta viivytystä laadittava palvelusuunnitelma, joka tarkistettava, jos vammaisen henkilön palveluntarpeessa tai olosuhteissa tapahtuu muutoksia sekä muutoinkin tarpeen mukaan.
- Huom. palvelu- ja hoitosuunnitelma, sosiaalihuollon asiakaslaki 7 §: Hoidon ja palvelun tarve kirjataan asiakkaan henkilökohtaiseen, *päivittäistä* hoitoa, palvelua tai kuntoutusta koskevaan suunnitelmaan, jota päivitetään asiakkaan tilanteessa tapahtuvien muutosten yhteydessä. Täydentää asiakkaalle laadittua asiakas/palvelusuunnitelmaa.
- Laaditaan yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa sekä 9 ja 10 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa asiakkaan ja hänen laillisen edustajansa taikka asiakkaan ja hänen omaisensa tai muun läheisensä kanssa.
- Erityishuollossa olevan henkilön palvelu- ja hoitosuunnitelmaan on kirjattava toimenpiteet, joilla tuetaan ja edistetään henkilön itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista. Suunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kuuden kuukauden välein, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. (Kehitysvammalaki 42 a §)
- Lisätietoa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/asiakassuunnitelma-ja-palvelusuunnitelma>

Monialainen yhteistyö ja omatyöntekijä (41 ja 42 §)

- Muilla viranomaisilla on velvollisuus osallistua palvelutarpeen arviointiin ja as.suunnitelman laatimiseen toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä.
- Sosiaalipalvelujen ja muiden palvelujen on muodostettava asiakkaan edun mukainen kokonaisuus.
- Asiakkaalle on nimettävä omatyöntekijä sosiaalihuollon asiakkuuden ajaksi. Hänen tehtävänä on järjestää palveluita ja pyrkiä ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta.
- Omatyöntekijällä on oltava asiakkaan palvelujen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammatillinen kelpoisuus. Eriyistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän on oltava sosiaalityöntekijä. Erillistä työntekijää ei nimetä, jos asiakkaalla on jo vastuutyöntekijä esimerkiksi lastensuojelussa tai omatyöntekijää ei muuten tarvita.

Uusi vammaispalvelulaki (voimaantulo 2025) täydentää ja tarkentaa vammaispalvelujen prosessia

- Säännökset edelleen pääosin sosiaalihuoltolaissa (4 luku) ja sosiaalihuollon asiakaslaissa. Niitä täydentävät VPL 3-5 §:t
- Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla.
- Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Tarvittaessa myös erillinen tuetun päätöksenteon palvelu.
- Vammaisella henkilöllä on oikeus käyttää viittomakieltä tai hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa.
- Jos vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä, ne on kirjattava asiakassuunnitelmaan.
- Vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. (3 §)

Oikeudesta saada itseä tai kehitysvammaista läheistä koskevat tiedot

- Jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista. (Julkisuuslaki 12 §)
- Edunvalvojalla on tehtäviinsä kuuluvissa asioissa oikeus saada ne tiedot, joihin päämiehellä olisi itsellään oikeus, jollei erikseen toisin säädetä. (Holhustoimilaki 89 §)
- SH:n asiakaslaki 9.1 §, itsemääräämisoikeus erityistilanteissa: Jos täysi-ikäinen asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan ja vaikuttamaan palvelujensa tai sosiaalihuoltoonsa liittyvien muiden toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja tai päätösten vaikutuksia, on asiakkaan tahtoa selvitettävä yhteistyössä hänen laillisen edustajansa taikka omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. Potilaslaissa vastaava säädös.
- Uudessa asiakastietolaissa 49 §: Sosiaalihuollon asiakkaan laillisella edustajalla, lähiomaisella tai muulla läheisellä oikeus saada asiakas-, palvelu- tai hoitosuunnitelman tekemistä varten tarpeelliset tiedot (kun laaditaan yhteistyössä), sekä SH:n asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa oikeus saada asiakkaan tahdon selvittämistä varten tarpeelliset asiakasta koskevat tiedot.
- Asiakkaalla on oikeus aina itse saada omat tietonsa, antaa tietoja tai pyytää tiedon antamista haluamilleen tahoille, jos ymmärtää asian merkityksen.

Asiakkaan oikeudet vammaispalvelusta päätettäessä

- Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen (AsiakasL 8.2 §)
 - Uusi VPL 3 §: asiakkaalla on oltava mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa ja hänelle on annettava hänen siihen tarvitsemansa tuki
- Asiakasta ja hänen laillista edustajaansa on hallintolain (34-37 §:t) mukaisesti kuultava ennen päätöksentekoa
- Asiakkaalle on annettava hänelle ymmärrettävällä tavalla tietoa palveluvaihtoehdoista vaikutuksineen, ml. asiakasmaksut (AsiakasL 5 §)
- Päätöksenteossa on huomioitava asiakkaan toivomukset ja mielipide (erit. lapset ja nuoret), kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan sekä noudatettava asiakkaan edun ensisijaisuuden periaatetta (AsiakasL 8 ja 10 §:t ja SHL 4, 5 ja 30 §): palveluista päätettäessä on otettava ensisijaisesti huomioon asiakkaan etu, ml. oikeuskäytännössä edellytetyin tavoin hänen taloudellinen etunsa
- Sosiaalihuoltoa on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että avio- ja avopuolisoilla sekä muilla perheenjäsenillä on mahdollisuus asua yhdessä (SHL 30.3 §)
- SHL 45.3 §:n muutos 1.1.2025 lukien (nykyistä oikeuskäytäntöä vastaavasti): ”Jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä.”
- Yksilölliset tarpeet palvelupäätösten perustana (VPL 3.2 §, KVL 1 §, AsiakasL 4.2 § + SHL & uusi VPL)

Millainen päätös vammaispalvelusta

- Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös julkisten sosiaalipalvelujen järjestämisestä (SHL 45 §)
 - Suullinen päätös voidaan antaa kiireellisessä tilanteessa, kun se on välttämätöntä, mutta päätös on aina kuitenkin viipymättä annettava myös kirjallisena muutoksenhakuohjeineen (HL 43 §)
- Päätöksestä on käytävä ilmi mm. asianosaiset, perustelut sekä se, keneltä voi tarvittaessa pyytää lisätietoja (HL 44-45 §:t)
- Päätöksessä on oltava yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu tai miten asia on muutoin ratkaistu
 - Esim. myönnetyn palvelun määrä ja yleensä myös sen järjestämistapa sekä siitä perittävät asiakasmaksut tai vähintään niiden määräytymisperusteet
 - Päätös voi olla myönteinen, kielteinen tai osittain kielteinen
 - Päätöksessä tulee ottaa kantaa kaikkiin asiakkaan hakemuksessaan esittämiin vaatimuksiin (ml. tulee päättää juuri asiakkaan hakemasta palvelusta, eli ei esim. voi myöntää SHL-palvelua kun asiakas on hakenut erityishuollon palvelua, ellei asiakas suostu tältä osin muuttamaan hakemustaan)
- Päätöksen perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset (HL 45 §)
- Päätökseen, johon saa hakea muutosta, on liitettävä muutoksenhakuohje (HL 46-47 §:t)

Kokoomapäätökset vammaispalveluista

- Erityishuolto-ohjelma (EHO) sisältää lähtökohtaisesti asiakkaalle myönnetyt kehitysvammalain mukaiset palvelut, mutta myös yleistynyttä käytäntöä erillisten EHO-päätöksen tekemistä yksittäisistä erityishuollon palveluista on pidetty hyväksyttävänä
- Nykyisen ja uuden VPL:n mukaiset palveluasumisen ja asumisen tuen päätökset sisältävät monesti useita eri palveluita
- SHL 46 § hoidon ja huolenpidon turvaavista päätöksistä: SHL:ssä tarkoitetulle erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle tehdään tarvittaessa menettelyn ollessa asiakkaan edun mukainen kokoomapäätös palveluista, joilla yhdessä turvataan asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys
 - Käytännössä SHL 46 §:n mukaisia kokoomapäätöksiä ei juuri näe, mutta erityishuolto-ohjelmien tekemisen loppuessa näitä saatetaan alkaa hakea enemmän?
- Myönnettiin tai toteutettiin asiakkaan palvelut ja tukitoimet sitten yhdessä tai erikseen, ne on kuitenkin aina järjestettävä niin, että ne yhdessä muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden
- Uusi VPL 5.3 § (voimaan 1.1.2025): ”Palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden. Vammaisen henkilön perheelle järjestettävien palveluiden tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön toimintakykyä ja hyvinvointia sekä täydentää vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta. Perheelle järjestettävät palvelut sisällytetään osaksi vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta.”

Päätös toistaiseksi voimassa olevana vai määräaikaisena

- SHL 38.3 §: Henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista → hyvää hallintoa tehdä jatkuvaan palvelutarpeeseen toistaiseksi voimassa olevat päätökset
 - Tarpeiden muuttuessa voidaan muuttaa myös toistaiseksi voimassa olevaa päätöstä
 - Huom. Pitkäaikaisesti tarvittavia palveluita ei tule kilpailuttaa sellaisella tavalla, että asiakas joutuisi kilpailutuksen johdosta esimerkiksi muuttamaan; ks. tarkemmin esim. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/johtaminen-valvonta-ja-tilastot/vammaispalvelujen-hankinta>
- Selkeä velvollisuus tehdä päätökset vammaispalveluista yleensä toistaiseksi voimassa olevina kuitenkin vasta uuden VPL:n 5.3 §:n myötä (voimaan 1.1.2025): ”Vammaisen henkilön palveluita koskevat tämän lain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä.”
- Jos päätös tehdään määräajaksi, määräaika ei palvelua pitkäkestoisesti tarvittaessa saa olla kohtuuttoman lyhyt (esim. alle 1 v.), ja uusi päätös on palvelutarpeen jatkuessa tehtävä riittävän ajoissa ennen aiemman päätöksen voimassaolon päättymistä; ks. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/vammaispalvelujen-kasikirja/asiakasprosessi/paatoksenteke>

Kuka tekee päätöksen vammaispalvelusta

- Asiakkaan vammaispalvelua koskevan hakemuksen johdosta palvelutarpeen arvioinnin ja asiakas-/palvelusuunnitelman sekä muun tarpeelliseksi katsotun selvityksen pohjalta päätöksen VPL:n mukaisesta palvelusta tekee hyvinvointialueen vammaispalveluissa viranhaltijana toimiva sosiaalihuollon ammattihenkilö, käytännössä yleensä sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja
 - SHL 46 §:n mukaiset hoidon ja huolenpidon päätökset tekee aina asiakkaan omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevä virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä
 - Uusi VPL 5.1 § 1.1.2025: Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee kuitenkin aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset
- Hyvinvointialueilla vaikuttaa olevan vielä kunta-aikaa vahvemmin käytössä erilaisia tiimimalleja, joissa ainakin osa vammaispalvelupäätöksistä menee ensin monijäsenisen tiimin (esim. SAS-tiimi) käsittelyyn, vaikka lopullisen päätöksen virallisesti tekee yksittäinen viranhaltija
 - On käyty jonkin verran julkistakin keskustelua tällaisten käytäntöjen haittapuolista, esim. voiko viranhaltija tosiasiallisesti edes päättää tiimin (joka mm. ei ole yleensä tavannut asiakasta) ”suosituksesta” poiketen

Päätöksenteko erityishuollossa

- Kehitysvammalain mukaisen erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta sekä tahdosta riippumattomasta erityishuollosta päättämiseksi hyvinvointialueella tulee olla päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä, jonka jäsenenä on vähintään kolme hyvinvointialueen viranhaltijaa siten, että toimielimessä on edustettuna lääketieteellinen, kasvatustieteellinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus (KVL 23 ja 31-33 §:t)
- Kehitysvammalain mukaisista palveluista päätetään erityishuolto-ohjelmassa, jonka hyväksyy vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tai sen määräämissä rajoissa toimintayksikön vastaava johtaja (KVL 34 §)
 - Ohjelma on mahdollisuuksien mukaan laadittava yhteistyössä henkilön itsensä ja hänen laillisen edustajansa tai hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvan omaisensa tai muun läheisensä sekä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmän kanssa

Päätöksenteon määräajat

- VPL-palveluita koskevat päätökset on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen kuukauden sisällä palvelun hakemisesta, jollei asian selvittäminen erityisestä syystä vaadi pitempää käsittelyaikaa (VPL 3 a § 3 mom.)
 - Ilman aiheetonta viivytystä: asiaa on jatkuvasti edistettävä ja ratkaisukypsästä asiasta on tehtävä päätös välittömästi → päätös on usein tehtävä ennen kuin 3 kk hakemuksesta on kulunut
 - On huomioitava myös haetun palvelun merkitys vammaiselle henkilölle
 - Viranomaisen ei voi siirtää sille kuuluvaa selvitys- ja päätöksentekovelvollisuutta esimerkiksi hakemusten ruuhkautumisen tai henkilökunnan riittämättömyyden vuoksi
 - Asian selvittäminen voi vaatia pidemmän käsittelyajan lähinnä, jos tarvitaan lisäselvityksiä tai –lausuntoja, joiden saaminen vie aikaa → tällöinkin kiireellisessä tilanteessa tehtävä päätös palvelusta viipymättä ja tarvittaessa muutettava/täydennettävä sitä sitten, kun asian selvittäminen on saatu valmiiksi
- SHL 45 §:n mukaan viranomaisella on velvollisuus toimeenpanna päätös pääsääntöisesti viimeistään 3 kuukaudessa asian vireilletulosta, ja kiireisistä asioista on tehtävä ja toimeenpantava päätökset viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu → tämä soveltuu sekä VPL:n että kehitysvammalain mukaiseen palveluita koskevaan päätöksentekoon

Palvelun heikentämisestä päättäminen

- Luottamuksensuojan periaate (HallintoL 6 §:n mukainen oikeutettujen odotusten suojaaminen): oikeus luottaa viranomaisen toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen sekä sen tekemien hallintopäätösten pysyvyyteen
- SHL 38.3 §:n mukaisesti turvattava palveluiden jatkuvuus
- Palvelun muuttamisen asiakkaalle epäedulliseen suuntaan ilman hänen suostumustaan tulee perustua lakiin
 - Päätöstä ei voida muuttaa esim. yleisohjeella, vaan muutoksesta on tehtävä yksilöpäätös
 - Määrärahasidonnaisten (yleisen järjestämisvastuun piiriin kuuluvien) ja subjektiivisina oikeuksina turvattujen (erityisen järjestämisvastuun piiriin kuuluvien) palveluiden ero: jälkimmäisen osalta palvelun myöntämisedellytykset täyttävällä henkilöllä on määrärahoista riippumatta oikeus saada palvelu
 - Myös subjektiivisina oikeuksina turvattuja palveluita koskevia päätöksiä voidaan muuttaa, jos asiakkaan tarpeet/tilanne muuttuvat niin, etteivät lakisääteiset myöntämisedellytykset enää täyty, tai palvelu on myönnetty asiakkaan antamien virheellisten tietojen perusteella
 - Heikennys ei voi tulla voimaan takautuvasti

Vammaispalvelupäätöksen tiedoksianto

- Vammaispalvelua koskeva hallintopäätös tulee antaa tiedoksi palvelua hakeneelle asiakkaalle
- Tiedoksiantoon on hallintolain 10 luvussa säädetty useita vaihtoehtoisia tapoja
- Vammaispalvelupäätös annetaan normaalisti tiedoksi tavallisena tiedoksiantona eli postittamalla se asiakkaalle tavallisena kirjeenä
 - Jos asiakkaalla on edunvalvoja, ja sekä asiakkaalla että edunvalvojalla on oikeus käyttää puhevaltaa asiassa, päätös postitetaan sekä asiakkaalle että edunvalvojalle
- 30 päivän määräaika oikaisun hakemiseen vammaispalvelua koskevasta päätöksestä (VPL-päätösten osalta hyvinvointialueella ja EHO:jen osalta aluehallintovirastoon) alkaa kulua päätöksen tiedoksisaantia seuraavasta päivästä, ja annettaessa päätös tiedoksi tavallisella kirjeellä tiedoksisaannin katsotaan tapahtuvan seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä
 - Huom. Kehitysvammalaissa on myös yhä voimassa 36 §, joka mahdollistaa oikaisun vaatimisen EHO:on avista tarkoituksenmukaisuusperusteella ilman määräaika, mutta tällöin avin päätöksestä ei ole jatkovalitusmahdollisuutta hallinto-oikeuteen, toisin kuin valitettaessa EHO:sta kehitysvammalain 81 a §:n perusteella tai vammaispalvelupäätöksestä VPL:n nojalla (joista pääsee sitten edelleen eteenpäin korkeimpaan hallinto-oikeuteen nykyään enää valitusluvalla)
 - Jos muutoksenhakukelpoista päätöstä ei saa, voi tehdä muistutuksen sosiaalihuollon/toimintayksikön johdolle tai kantelun aviin (edellyttää yleensä asian käsittelyä ensin muistutuksena) tai eduskunnan oikeusasiamiehelle

Päätöksen toimeenpano

- Vammaispalvelupäätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytyttä. Päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. (SHL 45 §)
 - Huomioitava SHL ja AsiakasL mukaisesti jälleen esim. asiakkaan yksilölliset tarpeet, mielipide ja toivomukset sekä ensisijaisesti hänen etunsa ja myös osallistettava asiakas palvelun toteuttamiseen
- Palvelun toteuttamisen tapa, joka pitää yleensä huomioida jo palvelupäätöksessä, ei saa estää asiakasta tosiasiallisesti käyttämästä palvelua
 - Hyvinvointialuelain 9 §:n nojalla hyvinvointialue voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta, tai antaa asiakkaalle palvelusetelin, josta asiakas voi kuitenkin aina kieltäytyä, jolloin palvelu tulee järjestää hänelle muulla tavoin (henkilökohtaisesta budjetoinnista ei ole vielä nimenomaista sääntelyä Suomessa, mutta sen tyyppistä ratkaisua voidaan käyttää nykyinsäädäntöä soveltamalla)
- Palveluita toimeenpantaessa on tehtävä yhteistyötä tarvittavien tahojen kanssa
- Hyvinvointialue vastaa siitä, että asiakkaan palvelu (toteuttaa sen sitten HVA tai yksityinen palveluntuottaja) toteutuu palvelupäätöksen ja asiakas-/palvelusuunnitelman mukaisesti, eli palvelun ja sen tavoitteiden toteutumista tulee aktiivisesti seurata
- Palveluiden valvonta on nykyään ensisijaisesti omavalvontaa, mutta jos palvelu ei asiakkaan pyynnöistä huolimatta toteudu asianmukaisesti yhteistyössä palvelun toteuttajan ja hyvinvointialueen vammaispalveluiden kanssa, asiakkaan kannattaa olla tilanteesta yhteydessä sosiaalihuollon palveluita valvovaan aluehallintovirastoon
- Uusi VPL 5 § mm.: "Palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina" ja "Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan."

Kohtuulliset mukautukset palveluprosessissa

- Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaisesti viranomaisen on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa käyttää viranomaisen palveluita
 - Sanamuotoa ja soveltamisalaa viranomaisten palveluiden käyttämisen osalta laajennettiin 1.6.2023 voimaan tulleella muutoksella (aiemmin pykälässä puhuttiin ”viranomaisissa asioinnista”) → kohtuulliset mukautukset voivat koskea menettelytapojen mukauttamisen lisäksi myös sisällöllisiä muutoksia eli viranomaisen palvelun sisältöä
 - Esim. tarvittavat muutokset palvelun järjestämistapaan
 - Samalla myös mm. selvennettiin sitä, että kohtuullisia mukautuksia arvioitaessa tulee ottaa ensisijaisesti huomioon vammaisen henkilön tarpeet
- Myös kehitysvammalain 42 a §:ssä velvoitetaan nimenomaisesti sisällyttämään erityishuollossa olevan henkilön hoito- ja palvelusuunnitelmaan (1.1.2025 lukien asiakassuunnitelmaan) tiedot kohtuullisista mukautuksista henkilön täysimääräisen osallistumisen ja osallisuuden turvaamiseksi

Tyypillisiä palveluprosessin ongelmia Tukiliiton lakineuvonnan näkökulmasta

- Asiakas saa suullisen tiedon, että tiettyä palvelua tai tukitointa ei tulla myöntämään.
- Selkeästi vamman vuoksi tarvittavan palvelun vaihtoehdoksi esitetään sosiaalihuoltolain tai muun yleislainsäädännön mukaista maksullista palvelua, eikä asiakas saa kirjallista, muutoksenhakukelpoista päätöstä vammaispalvelusta, jota hän on hakenut.
- Vammaisten lasten tai heidän perheidensä palvelutarpeet tulkitaan lastensuojelulain mukaisten palveluiden tarpeeksi, vaikka perheen haastava tilanne johtuu siitä, ettei sopivia vammaispalveluita ole järjestetty.
- Vammaisen henkilön, ml. lapsen, omaa näkemystä ei selvitetä lainkaan.

Kiitos!

- Tulevia tapahtumia:

Vammaisoikeuden webinaari 18.6.
klo 15-17. Uuden vammaispalvelulain
ajankohtaiset.

**Seminaari Tulppaanitalossa:
Vammaisen lapsen oikeus kotiin ja
perheeseen. 9.10.2024.**

Tukiliiton tapahtumakalenteri:

<https://www.tukiliitto.fi/toiminta/tapahtumat/>

Tukiliitto.fi

